

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kasvatusteaduste õppekava

Virge Vadi

ÕPIEDUTUTE ÕPILASTE KIRJELDUSED OMA AKADEEMILIST EBAEDU
MÕJUTANUD TEGURITE JA VÕIMALIKE ENNETUSMEETMETE KOHTA
Magistritöö

Juhendaja: kasvatusteooria kaasprofessor Kristi Kõiv

Tartu 2021

Resümee

Õpiedutute õpilaste kirjeldused oma akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite ja võimalike ennetusmeetmete kohta

Magistritöös selgitati välja õpiedutute õpilaste kirjeldused oma akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite ja võimalike ennetusmeetmete kohta. Eesmärgi täitmiseks viidi läbi kvalitatiivne uurimus kahes Tartumaa koolis.

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud ning andmed analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi käigus. Uurimuses osalenud õpilased kirjeldasid oma akadeemilise ebaedu mõjutanud teguritena mitmete tegurite koosmõju. Kõige rohkem kirjeldati kooliga seonduvaid riskitegureid. Akadeemilise ebaedu ennetamises olulised kooliga seotud võimalused olid õpilastele individuaalne lähenemine seoses õppetööga, õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel ja koolikorralduslikud võimalused. Võimalike ennetusmeetmetena tõid õpiedutud õpilased kõige enam esile koolitundidest puudumiste ennetamise ja õpetajatega head suhted.

Võtmesõnad: õpiedutud õpilased, akadeemiline ebaedu, koolist väljalangevus, ennetamine, ennetusmeetmed

Abstract

Descriptions of unsuccessful students about the factors affecting their academic failure and possible preventive measures.

The master's thesis found out the descriptions of the students about the factors that influenced their academic failure and possible preventive measures. To achieve this goal, a qualitative study was conducted in two schools in Tartu County.

Semi-structured interviews were used to collect the data and it was analyzed through qualitative inductive content analysis. Students who participated in the study described the combined effect of several factors affecting their academic failure. The risk factors associated with the school were described the most. School-related opportunities relevant to the prevention of academic failure were an individual approach for students in terms of teaching, teacher opportunities in improving the academic success of students, and school organizational opportunities. As for possible preventive measures, the unsuccessful students mostly pointed the prevention of absence from classes and good relations with teachers.

Key words: unsuccessful students, academic failure, drop-out from school, prevention, preventive measures.

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1. Õpilaste akadeemilist ebaedu mõjutavad tegurid.....	6
1.2. Õpilaste akadeemiline ebaedu mõjutavad tegurid ja nende koosmõju	6
1.3. Akadeemilise ebaedu võimalikud ennetusmeetmed.....	9
2. Metoodika.....	10
2.1. Uurimuse eesmärgid.....	10
2.2. Valim	10
2.4. Protseduur.....	11
2.5. Andmete analüüs	12
3. Tulemused	14
3.1. Intervjueeritavate kirjeldused akadeemilist ebaedu mõjutanud riskitegurite kohta	14
3.1.1. Õpilase endaga seotud riskitegurid	14
3.1.2. Kodu ja perega seotud riskitegurid.....	15
3.1.3. Sõprade ja eakaaslastega seotud riskitegurid	17
3.1.4. Kooliga seotud riskitegurid	18
3.2. Intervjueeritavate kirjeldused akadeemilise ebaedu ennetamise kohta.....	21
3.2.1. Õpilase endaga seotud ennetamise võimalused.....	21
3.2.2. Koduga seotud ennetamise võimalused	21
3.2.3. Sõpradega seotud ennetamise võimalused	22
3.2.4. Kooliga seotud ennetamise võimalused	23
3.2.5. Õppekava arendusega seotud võimalused akadeemilise ebaedu ennetamiseks	27
3.2.6. Ümbruskonnaga seotud ennetamise võimalused.....	28
4. Arutelu.....	29
4.1. Arutelu ja järeldused.....	29
4.2. Töö väärtus ja piirangud.....	31
Tänu sõnad	32
Autorluse kinnitus	32
Kasutatud kirjandus.....	33
Lisad.....	35

Sissejuhatus

Varasemalt Eestis läbiviidud uurimustes (Aru-Raidalu, 2014; Kõiv, 2007; Leilop, 2013; Toming, 2011) on välja toodud, et akadeemiline ebaedu ja raskused koolis on kõige peamiseks väljalanguse põhjuseks. Uuriija leidis enda varasemas uurimistöös, et põhikooli katkestamise põhjustena tõid uurimuses osalejad välja sagedase puudumise ja halvad hinded (Vadi, 2015). Varasemate uurimuste tulemused toovad välja koolist väljalangemise peamise põhjusena väljalangenute hinnangul nende akadeemilise ebaedu koolis (Kraav, 2005; Kõiv, 2007). Õpiedutud õpilased hindasid oma suhteid õpetajatega madalamalt võrreldes akadeemiliselt edukate õpilastega (Aru-Raidalu, 2014). Põhikoolis õpingud katkestanute arv oli 2018 aastal 397 õpilast, sellest järgneval aastal 2019, oli õpinguid katkestanud 499 põhikooli õpilast, mis on oluliselt suurem arv varasema aastaga (Õpingute katkestajad üldhariduses õppevormi ja klassi järgi, 2018-2019). See näitab, et tegemist on jätkuvalt tõsise ja aktuaalse probleemiga Eesti hariduses. Toming (2011) toob oma uurimuse tulemustena välja akadeemilise edu kui koolist väljalangemise ennetusvõimaluse. Erinevate uurimuste tulemused on näidanud, et üheks olulisemaks akadeemilise ebaedu ennetamise võimaluseks on koolitundidest puudumiste ennetamine (Aru-Raidalu, 2014; Kõiv, 2007).

Magistritöö uurimisprobleem seisneb selles, et teadmata õpiedutute õpilaste akadeemilist ebaedu mõjutanud tegureid ja võimalike ennetusmeetmeid, võib tekkida olukord, mil õpilast toetades on meil vähesed eelteadmised erinevatest võimalustest ning seetõttu ei ole õpilase toetamine tõhus ning õpilane võib koolist välja langeda.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Õpilaste akadeemilist ebaedu mõjutavad tegurid

Kraav (2005) toob välja õpiedutuse riskitegurid: (1) Õpilase endaga seotud mahajäämuse põhjused. Õpilase võimed ja isikuärasused, nende madal enesehinnang ja eneseusalduse puudus mõjutavad nende töösooritust. Õpiedutud lapsed on võrreldes õpiedutute lastega kehvema keskendumisvõimega ja kurdavad rohkem väsimust. Õpiedutud õpilased toovad esile ka enda terviseprobleeme. Tervist halvemaks hinnanud õpilane kulutab kodus õppimisele rohkem aega kui õpilane, kes tunneb oma tervise hea olevat. (2) Kodu ja lähisuhetega seotud mahajäämuse põhjused. Laps õpib kodus kui oma põhilises kasvukeskkonnas ning mida paremaid toimetulekustrateegiaid laps näeb kodus vanemaid kasutamas, seda parema ettevalmistuse saab ta ise nende kasutamiseks. Varasemas lapseas ilmnunud probleemid kalduvad põhikoolis jätkuma neil lastel, kel on ebarahuldav kodune olukord: vanemate abielulahutus, halvad omavahelised suhted, karistusele orienteeritud kasvatus ja halb ema-lapse suhe. Need lapsed leiti õpingutes halvasti edasi jõudvat. Murdeas muutub eakaaslaste hulgas vastuvõetus ja kuuluvus aina olulisemaks. Tõrjutud õpilased õpivad sageli alla oma võimete, liituvad antisotsiaalsete kampadega ja omandavad seal heakskiidetavad normid. (3) Kodu, hariduse ja õppekavaga seotud põhjused. Rahulolu kooliga ja heaolutunne koolis on otseselt seotud õpilase edasijõudmise/edasijõudmatusega. Õppekava sobivus õpilase vajaduste ja võimete; õpioskused ja -harjumused. Õpetaja teadmised oma erialal. Õpilased, kel on olnud konflikte õpetajatega, tunnevad end koolis halvemini ja on oma õppeedukusega vähem rahul kui teised.

Mahajäänud õpilasi iseloomustab õppimises edukatest eakaaslastest enam õpimotivatsiooni, õpioskuste ja -harjumuste madal tase, häiritud olek, mis ei võimalda kontsentreeruda õpitavale, ning varasemast tekkinud lüngad õppimises (Kadajas, 2005).

Halb keeleline areng ja puudulik lugemis- ning kirjutamisoskuse omandamine nooremas koolieas on tugevalt seotud akadeemilise ebaeduga (Cassen & Kingdon, 2007). Kõiv (2007) uurimistulemustes nimetati kõige enam väljalangevuse põhjusena akadeemilist ebaedu koolis – klassikursuse kordamine, põhjuseta puudumine, mitterahuldavad hinded ja õpiraskused reaallainetes.

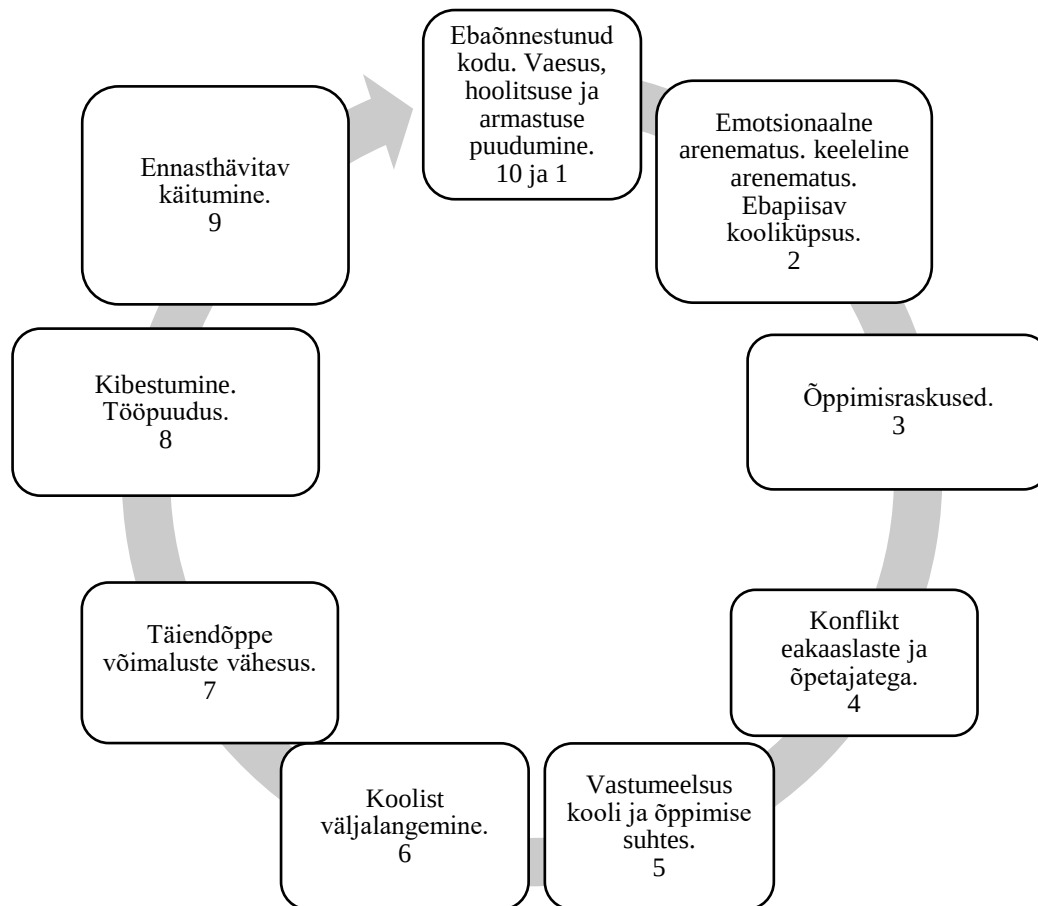
1.2. Õpilaste akadeemiline ebaedu mõjutavad tegurid ja nende koosmõju

Õpilaste akadeemilist ebaedu mõjutavad mitmed tegurid, veel enam, ka nende tegurite omavaheline koosmõju. Tegemist on riskitegurite paljususega, kus ebaedu saab alguse juba ebasoodsatest kodustest oludest (Kraav, 2005). Sellist lähenemist seletab teoreetiliselt

ökoloogiline süsteemiteooria. Ökoloogiline süsteemiteooria, mis lähtub põhimõttest, et keskkond on terviklik ja koosneb erinevatest süsteemidest: mikrosüsteem, mesosüsteem, eksosüsteem ja makrosüsteem, kus indiviidile lähimad süsteemid mõjutavad teda rohkem, kui kaugemad ning laialdasemad süsteemid ja nende osad. Indiviid on mõjutatud tema keskkonnas olevatest erinevatest sotsiaalsetest süsteemidest ja nende vastastikusest mõjust, kus tema mikrosüsteemideks on näiteks kodu ja kool ning mesosüsteemina tuleb arvestada mikrosüsteemide omavaheliseid seoseid (Bronfenbrenner, 1979). Varasemates koolist väljalangevust puudutavates uuringutes on välja toodud mitmed õpilase enda, kodu, kooli, eakaaslaste ja laiema ümbrusega seotud riskitegurid ökoloogilise süsteemiteooria erinevate komponentide ja nende koosmõjuna (Aru-Raidsalu, 2014; Kõiv, 2007; Toming, 2011).

Lapse tulevikku silmas pidades on vaja mõista nii kooli kui ka teiste last mõjutavate süsteemide olulisust tema kujunemisel. Koolis kujunevad inimsuhted, toimetuleku- või toimetulematuse kogemused, enese väärtuslikkuse või väärtusetuse tunne (Kraav & Kõiv, 2001). Sotsiaalset tõrjutust soodustab ebaõnnestunud kodu, õpilane on keeleliselt vähemarenenud, koolis tekivad akadeemilised raskused, mis viivad koolist väljalangemiseni (Kraav, 2005). Madalama sissetulekuga ja majanduslikus raskustes perede lapsed on keeleliselt vähemarenenud võrreldes majanduslikult paremal järjel perede lastega (Buckingham, Wheldall, & Beaman-Wheldall, 2013).

Sotsiaalse tõrjutuse protsessi võib kirjeldada astmetena (Kraav, 2005), milles sisaldub nii eelduse kui tagajärjena õpilase õppimiskeskused ja koolist väljalangemine. Seda protsessi kirjeldab deprivatsiooni ring joonisel 1.



Joonis 1. Deprivatsiooni ring. (Kraav, 2005, lk 10).

Toetavad ja hoolivad suhted on olulised ka väljaspool kodu. Õpilastel, kellel toetavad suhted väljaspool kodu puuduvad, on suurem oht akadeemilisele ebaedule võrreldes eakaaslastega, kelle elus on veel toetavaid täiskasvanuid (Farruggia, Bullen, & Davidson, 2013).

Koolist väljalangemist põhjustab tavaliselt mitmete tegurite koosmõju, mis võivad lähtuda nii õpilasest endast kui ka tema kodusest olukorrast (Hammond, Linton, Smink, & Drew, 2007). Hammond jt (2007) järgi jagunevad riskitegurid nelja kategooriasse:

1. Õpilase endaga seonduvad riskitegurid
2. Kodu ja perega seonduvad riskitegurid
3. Sõprade ja eakaaslastega seonduvad riskitegurid
4. Kooliga seonduvad riskitegurid

Koolist väljalangevuse tõkestamisel ei ole võimalik rakendada üht strateegiat, mis aitaks kõikide õpilaste korral, kuivõrd tegemist on erinevate õpilastega, kellel on koolikohustuse mittetäitmiseks erinevad põhjused (Nassar, 2002).

Projekt-uurimuse (2002) lõppraport kirjeldab koolist väljalangemist kui protsessi, millele mõju nii õpilase enda kooliskäimisel, õpimotivatsioonil, õpilase kodul ja sõpradel ning koolil.

Akadeemilised raskused soodustavad puudumist (Toming, 2011). Õpiedutud suhtuvad kooli negatiivsemalt ja hindasid oma suhteid õpetajatega negatiivseks (Aru-Raidsalu, 2014).

Koolist väljalangenud on sagedamini töötud, saavad väiksemat palka, sõltuvad sotsiaalabist, seotud illegaalsete tegevustega ja kogevad teistest sagedamini terviseprobleeme (Kõiv, 2007).

1.3. Akadeemilise ebaedu võimalikud ennetusmeetmed

Õpiedutuse riskitegureid ja nende koosmõju teades, saavad koolitöötajad tegeleda nende probleemidega, mis on seotud õppimiskustega ning sellele järgnevaga, et koolist väljalangevust ennetada (Kraav, 2005).

Projekt-uurimise (2002) lõppraportis tuli välja kõige olulisem ennetamisel, lähtuda iga õpilase raskustele individuaalselt ja lähtuvalt tema raskusest. Madal keeleline tase ja lugemis- ning kirjutamisoskuse omandamises puudujäägid juba esimeses kooliastmes näitavad, et keelelisele arengule tuleb pöörata suuremat tähelepanu ja alustada raskustes õpilaste toetamist ja märkamist varakult (Cassen & Kingdon, 2007).

Varasemad uurimused rõhutavad akadeemilise ebaedu ennetamise olulisust. Akadeemiline edu on oluline koolist väljalangevuse ennetamise võimalus (Toming, 2011). Õpilased ise kirjeldavad kõige olulisema ebaedu ennetava tegurina koolitundidest mittepuudumist ja paremat läbisaamist õpetajatega (Leilop, 2013). Noored ise pidasid oluliseks ka, et kool või pereliikmed oleksid aidanud midagi ette võtta juba esimeste puudumiste ilmnemisel, mis võisid viia püsiva puudumiseni. Pärast pikemat pausi õpingute jätkamist peeti raskeks ettevõtmiseks (Projekt-uurimuse, 2002).

Akadeemilise ebaedu ennetusmeetmetena on oluline koolitundidest puudumise ennetamine, kutseõppe- ja tööprogrammid, individuaalne toetus õppijale (kergem õppekava; lisajuhendamine; õppekava, mis arendaks inimese mina ja sotsiaalseid oskusi ning oleks eluga seotud) ning positiivsed suhted õpetajatega (Kõiv, 2018). Projekt-uurimuse (2002) läbiviidud intervjuudes noorte poolt oluliseks hariduse praktilist külge. See väljendus rakendusliku (kutse)hariduse eelistamises võrreldes akadeemilise kõrgharidusega.

Ennetamisstrateegiate väljatöötamisel tuleb leida probleemi põhjused lähtudes konkreetse ühiskonna, kooli ja õpilaste vajadustest (Nassar, 2002).

2. Metoodika

2.1. Uurimuse eesmärgid

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada õpiedutute õpilaste kirjeldused oma akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite ja võimalike ennetusmeetmete kohta.

Uurimistöös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mis oli uurimuse eesmärki silmas pidades sobiv teksti kontekstilise tähenduse mõistmiseks (Kalmus, Masso, & Linno, 2015).

Eesmärgist lähtuvalt püstitati uurimustöös järgmised uurimisküsimused:

- 1) Missuguseid endaga seotud riskitegureid kirjeldavad õpiedutud õpilased seoses oma akadeemilise ebaeduga?
- 2) Missuguseid koduga seotud riskitegureid kirjeldavad õpiedutud õpilased seoses oma akadeemilise ebaeduga?
- 3) Missuguseid eakaaslastega seotud riskitegureid kirjeldavad õpiedutud õpilased seoses oma akadeemilise ebaeduga?
- 4) Missuguseid kooliga seotud riskitegureid kirjeldavad õpiedutud õpilased seoses oma akadeemilise ebaeduga?
- 5) Missuguseid võimalikke ennetusmeetmeid kirjeldavad õpiedutud õpilased seoses oma akadeemilise ebaeduga?

2.2. Valim

Magistritöös kasutati eesmärgipärast valimit, see tähendab, et intervjueeritavad valitakse uurimusse vastavalt eelnevalt paika pandud kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014). Valiku kriteeriumiks olid õpilaste akadeemilise ebaeduga seotud kolm tunnust: (1) pikaajaline puudumine koolist eelmisel trimestril - 20 ja enamast koolitunnist, (2) eelmise trimestri hinnetes kaks või enam puudulikku hinnet ja (3) põhikoolis õppimine. Kahe Tartumaa kooli sotsiaalpedagoogile tutvustati uuritavate valiku kriteeriumeid ja koostöös leiti valiku kriteeriumitele vastavad õpilased. Uurimuses osales 10 õpilast kahest Tartumaa koolist, kellest neli olid poisid ja kuus olid tüdrukud. Uurimuses osalejate andmed on toodud tabelis 1.

Tabel 1. *Uurimuses osalenud õpilased.*

Pseudonüüm	Vanus	Klass
Arno	16a	9kl
Kadi	12a	6kl
Karmen	13a	7kl
Kätleen	15a	8kl
Liisa	14a	8kl
Lilli	14a	8kl
Martin	15a	9kl
Matis	15a	9kl
Nella	12a	6kl
Robin	15a	9kl

2.3. Andmete kogumine

Andmed koguti poolstruktureeritud intervjuuga, et intervjuu ülesehitus oleks piisavalt selge aga jääks võimalus küsida täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Intervjuu küsimuste koostamise aluseks oli K. Kõivu poolt koostatud ja modifitseeritud intervjuu küsimused, mida on eelnevalt uurimustes (Toming, 2011) kasutatud ning kus neli esimest küsimust hõlmasid akadeemilise ebaeduga seotud riskitegurite kategooriaid - kooli, kodu, sõprade ja eakaaslaste ning õpilase endaga seonduvad riskitegureid. Intervjuu viimane küsimus puudutas õpilaste akadeemilise ebaedu (põhjuseta koolist puudumine ja puudulikud hinded koolis) ennetusvõimalusi õpilaste hinnangul toetudes eelnevale klassifikatsioonile (Kõiv, 2018). Esimene intervjuu viidi läbi pilootintervjuuna. Intervjuu küsimusi pilootintervjuu järgselt ei muudetud ja pilootintervjuu vastas uurija poolt paika pandud kriteeriumitele ning kaasati andmeanalüüsi. Intervjuu küsimuste kava on esitatud lisas 1.

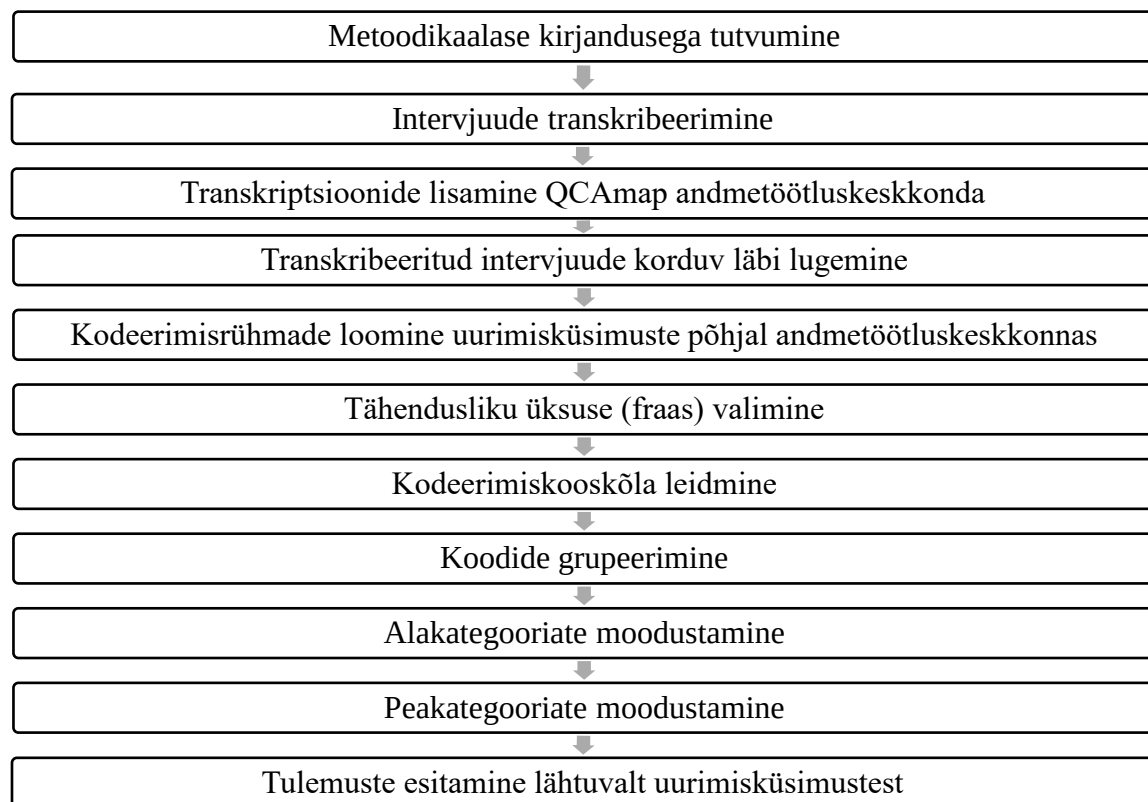
2.4. Protseduur

Uurimuses osalejate leidmiseks pöörduiti kõigepealt kahe Tartumaa kooli direktori poole ja paluti luba koolis uurimuse läbiviimiseks. Seejärel, kui oli olemas koolidelt luba, tutvustati kooli sotsiaalpedagoogidele uurimuse eesmäärke ja uuritavate leidmiseks valiku kriteeriume. Sotsiaalpedagoog tutvustas sobivatele õpilastele uurimuse eesmäärke ning kinnitas, et uurimuses osalejatele tagatakse anonüümsus ja tulemusi kasutatakse lõputöös üldistatud kujul. Uurimuses osalemine oli õpilaste jaoks vabatahtlik. Uurimuses osalemiseks nõusoleku andnud õpilased said lapsevanema nõusoleku ankeedi, mida pidid kodus vanematele tutvustama ja seejärel tooma kooli tagasi. Intervjuud toimusid õpilastega, kes ise ja kelle vanemad andsid nõusoleku intervjuus osaleda. Intervjuud toimusid koolipäeva jooksul eraldi ruumis, kus viibisid ainult uurija ning intervjuueeritav. Intervjuud salvestati mobiiltelefoniga

diktofoni rakenduse abil ning selle jaoks küsiti enne intervjuu algust luba. Hiljem helifaili järgi intervjuude transkribeerimine tagas võimalikult täpse transkriptsooni ja annab võimaluse intervjuu ajal keskenduda küsimuste küsimisele ja vastustele. Intervjuude transkribeerimiseks kasutati rakendust *Voicewalker*, mis lasi intervjuud korduvalt kuulata ning esitada uurijale täpse transkriptsiooni kirjutamiseks sobiva kiirusega. Intervjueeritavatele tagatakse anonüümsus ning helifaile salvestades ja transkribeerides kasutati nimede asemel pseudonüüme. Intervjuu keskmine pikkus oli 24 minutit.

2.5. Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks kasutas uurija kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, kuna see võimaldas keskenduda teksti sisulisele ja kontekstilisele tähendusele (Laherand, 2008). Meetod on valitud lähtuvalt käesoleva uurimuse eesmärgist keskenduda koolist väljalangevuse riskiga õpilaste kirjeldustele nende akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite kohta. Uurija pidas uuringu protsessi vältel uurijapäevikut, kuhu kirjutas isiklike tähelepanekuid ja märkmeid kogu uuringu erinevate protsesside jooksul. Andmeanalüüs teostatakse andmetöötluskeskkonnas QCMap, kuna nimetatud tarkvara võimaldas hallata korraga suuremates kogustes kvalitatiivseid andmeid ning seda saab teha igal ajal ka erinevates arvutitest (Mayring, 2014). Andmeanalüüsi protsess on välja toodud joonisel 2.



Joonis 2. Andmeanalüüsi protsess.

Kõigepealt sisestas uurija QCMap andmetöötluskeskkonda oma uurimuse uurimisküsimused. Seejärel laetakse intervjuude transkriptsioonid QCMap keskkonda txt. vormingus ning uurija alustas nende korduva lugemisega. Intervjuude transkriptsioone luges uurija erinevatel ajahetkedel, et tekiks kodeerijasisene kooskõla. Seejärel hakkas uurija märkima tähenduslikke üksuseid. Tähenduslik üksus võib olla sõna, sõnapaar, fraas või koosneda rohkem kui ühest lausest ja sisaldada endas mitut mõtet (Elo & Kyngäs, 2008). Valitud tähenduslikud üksused olid koodideks. Iga kood sai endale erineva tähise. Pärast koodide moodustamist jagas uurija sarnase sisuga koodid alakategooriate alla. Alakategooriate moodustamise näide on toodud välja tabelis 2.

Tabel 2. *Alakategooriate moodustamine.*

Tähenduslikud üksused	Tekkinud alakategooria
kui kohal ei käi, siis ei saa tundidest aru kui puudun, ei saa enam teemadest aru puudumiste pärast hinded halvad palju puudumisi ja siis kehvad hinded puududes hinded halvad	Puudumiste tõttu langeb õppeedukus

Andmeanalüüsi protsessi oli kaasatud kaaskodeerija (töö juhendaja), kes kodeeris protsessi jooksul koos uurijaga intervjuusid ja koos võrreldi saadud tulemusi. Kaaskodeerija kasutamine aitab tõsta uurimuse usaldusväärsust ning näitab, kas kirjutatud transkriptsioonid on üheselt mõistetavad.

Uurija paigutas saadud alakategooriad peakategooriate alla. Uurimustöö tulemused esitatakse induktiivse sisuanalüüsi käigus lähtuvalt uurimisküsimustest. Uurimisküsimuste all on toodud välja pea- ja alakategooriate moodustamine. Viienda uurimusküsimuse pea- ja alakategooriate moodustumine on toodud välja lisa 2.

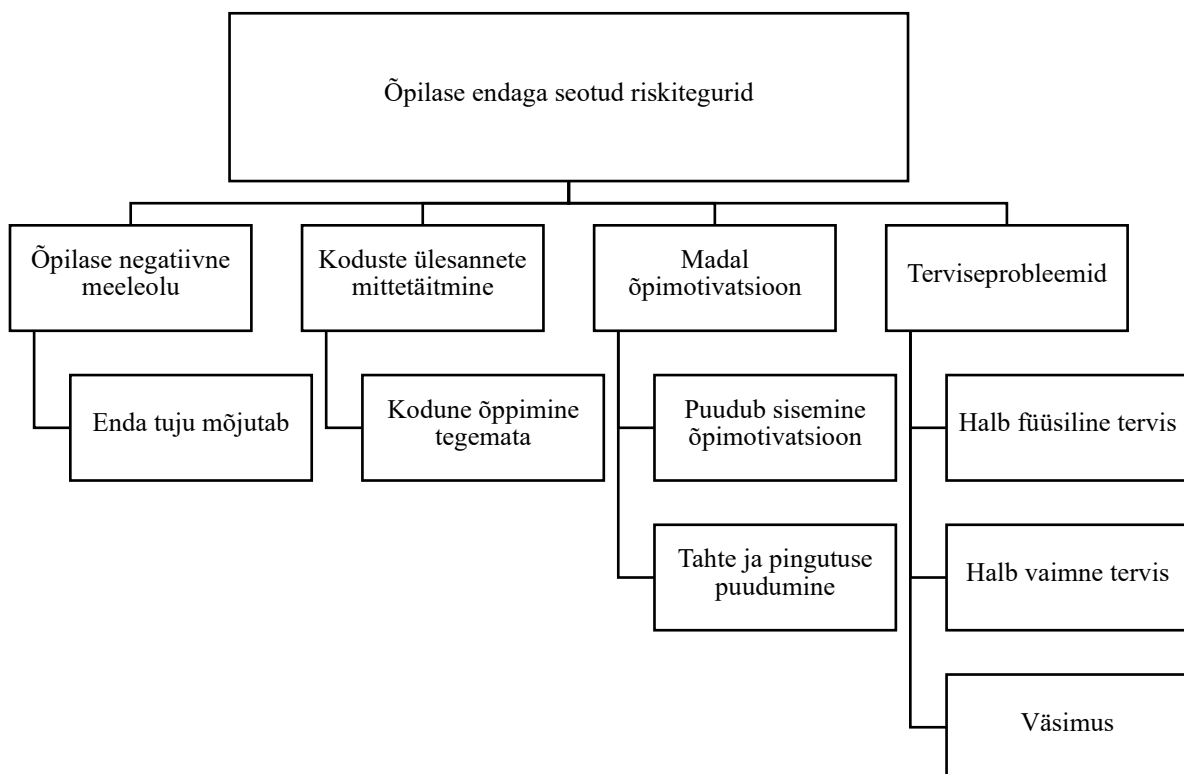
3. Tulemused

Intervjuu küsimustele vastas 10 akadeemilise ebaedu kogemusega põhikooli õpilast. Saadud tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa, tuues välja tekkinud peakategooriad, alakategooriad ning intervjuueeritavate tsitaadid.

3.1. Intervjuueeritavate kirjeldused akadeemilist ebaedu mõjutanud riskitegurite kohta

3.1.1. Õpilase endaga seotud riskitegurid

Intervjuueeritavatel küsiti, millised asjaolud seoses nende endaga on mõjutanud nende koolist puudumist ja puudulike hinnete saamist. Vastustest saadud pea- ja alakategooriate moodustamine on toodud välja joonisel 3.



Joonis 3. Esimese uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jaotus.

Antud uurimisküsimuse vastused jagunesid neljaks peakategooriaks: õpilase negatiivne meeleolu, koduste ülesannete mittetäitmine, madal õpimotivatsioon ja terviseprobleemid.

Õpilase **negatiivse meeleolu** juures kirjeldati kõige enam, et enda tuju mõjutab palju tunnis osalemist ja tunnimaterjali omandamist. Kirjeldati negatiivset meeleolu seoses suhetega õpetajatega: „Tegelikult oleneb, kuidas minu tuju on ja kui mul on näiteks halb päev, siis ma ei taha tunnis olla.“ (Kadi)

Kuid ka seda, kuidas negatiivsed hinded mõjutavad negatiivset meeleolu:

„Kui ühes aines saan halva hinde, siis järgmises ka kehva tuju. Lähengi juba halvas tujus järgmisesse tundi ja õppeedukus langeb samamoodi.“ (Martin)

Koduste ülesannete sooritamise juures, märgiti, et muude asjadega tegeledes võivad kodused ülesanded lihtsalt ununeda.

„Ma saaks hakkama aga vahepeal lähevad asjad nii kiiresti meelest ära.“ (Kadi)

Madala õpimotivatsiooni tõid välja kõik uurimuses osalejad. See jagunes omakorda sisemise motivatsiooni puudumiseks:

„Oodatakse hästi palju. aga kui motivatsioon langeb, siis ei lähe sinna ja kõnnid ära..“ (Martin)

Ja tahte ning pingutuse puudumiseks: *„Ma ikkagi ei viitsi ja kõik viskab nii üle..“ (Karmen)*

„Siis ma ei taha ka ja ei viitsi minna.“ (Liisa)

„Siis sellega tekib see, et nagu lihtsalt ei viitsi ja siis ei tahagi minna.“ (Lilli)

Terviseprobleemid olid uurimuses osalejate jaoks olulise tähtsusega ja jagunesid kolme alakategooriasse: füüsiline tervis, vaimne tervis ja väsimus. Füüsilise tervise all mõisteti haigustest ja traumadest tingitud puudumisi, mistõttu tekkis koolis mahajäämus.

„Kukkusin jalaluu katki ja siis pidin poolteist kuud kodus olema ja ei käinud ka üldse.“ (Matis)

Vaimse tervise tõttu puudus üks uurimuses osaleja. Ta puudus seoses vaimse tervise eest vajaliku hoolitsusega ja seetõttu oli raske saada koolis järje peale.

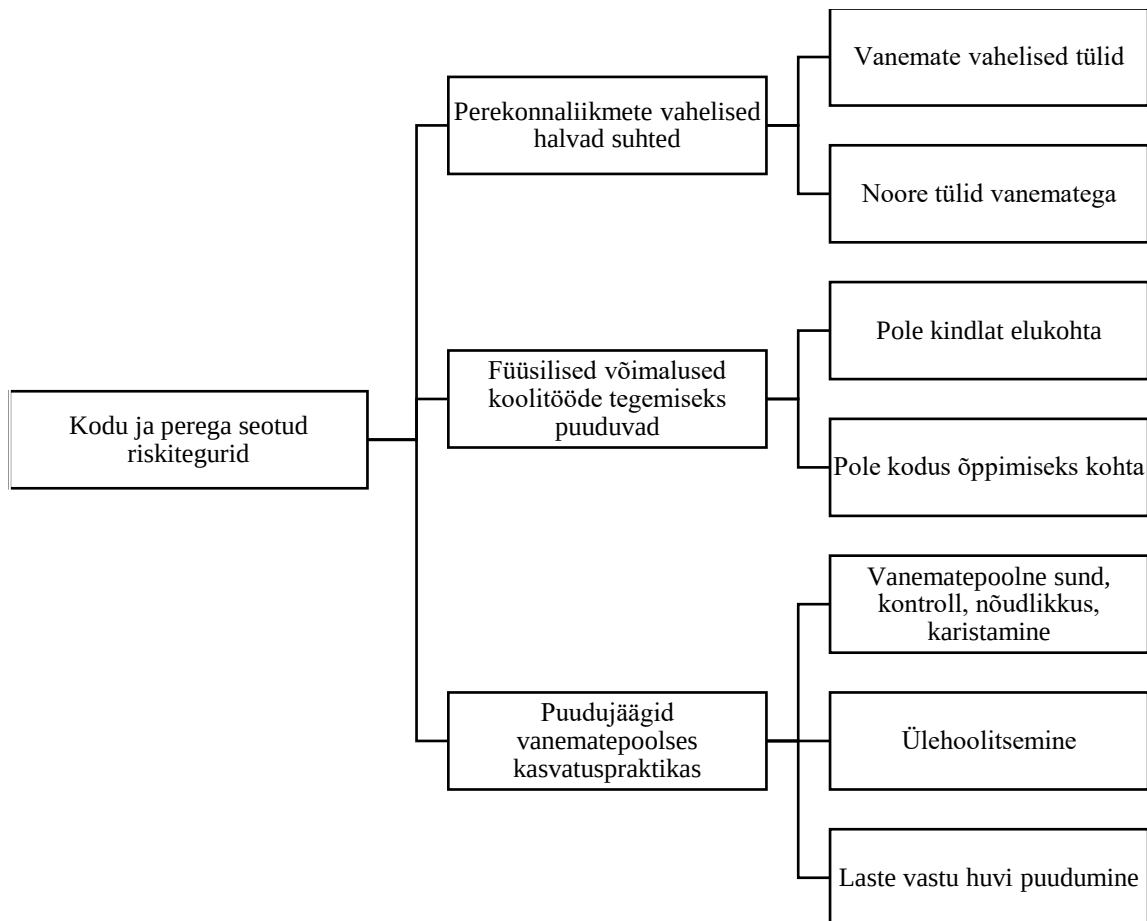
„Mul vahepeal on hästi raske ja kui midagi mõjutab mind ja ma olen pahas kohas ...“ (Liisa)

Väsimust tõi välja kolm uurimuses osalejat seoses vähese unega. Mitte õigel ajal magama minemine põhjustas hommikused sisse magamised ja seetõttu esines õpilastel puudumisi ja koolist enne tundide lõppu ära minemist.

„Seda mõjutab kõige rohkem, kas ma lähen õigel ajal magama. Kui ei lähe, siis olen väsinud ja ei taha kooli tulla. Ja ma kunagi ei lähe õigel ajal magama.“ (Karmen)

3.1.2. Kodu ja perega seotud riskitegurid

Intervjueeritavatelt küsiti, millised asjaolud seoses kodu ja perega on mõjutanud nende koolist puudumist ja puudulike hinnete saamist. Vastustest saadud pea- ja alakategooriate moodustamine on toodud välja joonisel 4.



Joonis 4. Teise uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jaotus.

Kodu ja perega seotud riskitegurid jagunesid kolme peakategooriasse: perekonnaliikmete vahelised halvad suhted, füüsilised võimalused koolitööde tegemiseks ja vanemlike oskustega seotud põhjused. **Perekonnaliikmete vahelised** halvad suhted jagunesin vanemate vahelised suhted, mis segasid õpilasel kodus olemist ja kooli asjadega tegelemist kui ka õpilase enda tülid vanematega.

„Aga kodus oli koguaeg see, et vanemad koguaeg tülitsesid ja siis mingi aeg ma enam ei viitsinud koduseid töid enam seal kisas teha ja hakkasin siis hoopis minema minema.“ (Matis)

Vanematega tülide tõttu ei soovinud õpilased enam nendega suhelda ja viibisid kodus vähe aega. Eelistati olla kodust eemal, sõpradega.

„Iga kord kui ma proovin oma emaga rääkida, siis see lõpeb ikka tüliga, sest tema ei saa oma tahtmist.“ (Karmen)

Kolm intervjuueeritavat töid välja, et kodus ei ole võimalik koolitöid teha seetõttu, et **puudub oma ruum, laud või vaiksem koht õppetöö tegemiseks**. Samuti märgiti ära, et koolitöödega ei ole võimalik tegeleda seetõttu, et puudub kindel elukoht.

„Oma tuba aitaks, praegu lihtsalt mul oma tuba ei ole. Meil on ainult kaks tuba. Olen noorematega koos ja õppida on raske.“ (Karmen)

Puudujäägid vanematepoolses kasvatuspraktikas peakategooria jagunes kolmeks alakategooriaks: vanematepoolne range kontroll ja karistamine, vanematepoolne ülehoolitsemine ja laste vastu huvi puudumine. Vanemate liigne kontroll ja ootused seoses õppimisega mõjusid vastupidiselt ja vanemate ootustele vastamise asemel pingutati õppimisega vähem. *„Minult nõuti hästi palju ja taheti, et ma oleksin ainult nelja ja viieline ja see tekitas trotsi, siis ma nimelt lasin halvad hinded sisse ja puudusin“ (Liisa)*

Vanematepoolne ülehoolitsemine ja kodutööde koos tegemisega kaasnes oht, et hilisemalt kui vanemad enam ei aita, siis puudub harjumus ja oskus ise koolitöid teha.

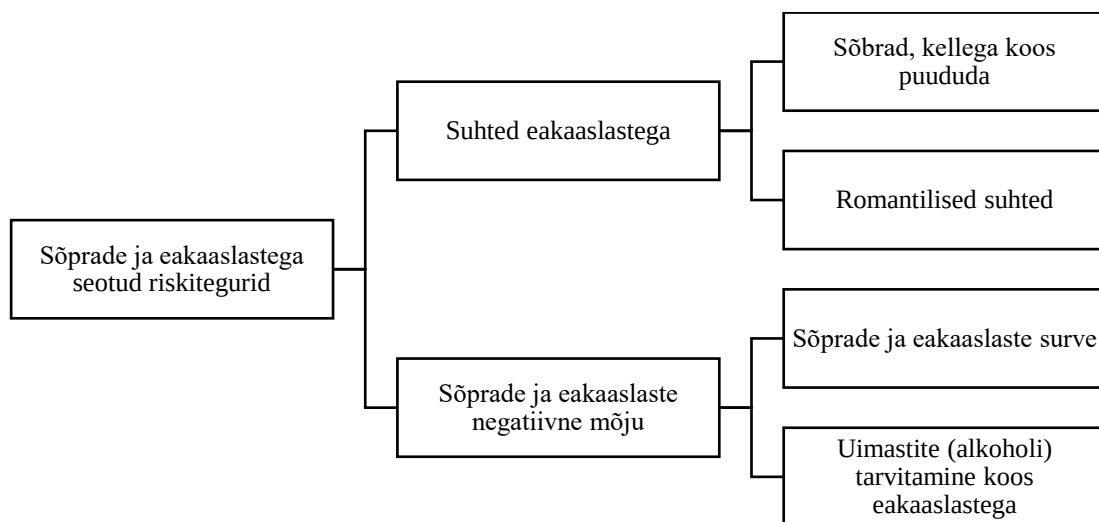
„Alguses emps aitas kõigega ja ma ei pidanud iseseisvalt eriti midagi tegema.. ilmselt võib öelda, et ma olen natukene ära hellitatud ja tegelikult see ei aita. Ma pole pidanud väga vaeva nägema. Ema tegi minu eest ära ja näitas kõik ette. Aga kui tuleb juba mingi 9klass, siis ema ei oska.“ (Arno)

Intervjueeritavate jaoks oli oluline tunda, et neist hoolitakse.

„Ma enam ei tahtnud. Siis sündis mul väikevenna ka ja emal ei olnud ka enam minu jaoks aega. Tal oli ka nagu savi ja tegeleski vennaga. Ja siis ma hakkasin väljas käima.“ (Karmen)

3.1.3. Sõprade ja eakaaslastega seotud riskitegurid

Intervjueeritavatelt küsiti, millised asjaolud seoses sõprade ja eakaaslastega on mõjutanud nende koolist puudumist ja puudulike hinnete saamist. Vastustest saadud pea- ja alakategooriate moodustamine on toodud välja joonisel 5.



Joonis 5. Kolmanda uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jaotus.

Sõprade ja eakaaslastega seotud riskitegurid jagunesid kahte peakategooriasse suhted eakaaslastega ning sõprade ja eakaaslaste negatiivne mõju. **Suhted eakaaslastega** moodustasid omakorda kaks alakategooriat: sõbrad, kellega koos puuduti ja leiti meelepärasemaid tegevusi: „*Läksime mängima sõpradega, Playstationit.*“ (Arno) või „*Kui sõbrad tahavad puududa, siis ma ka ei lähe. Lähme kellelegi külla ja vaatame telekat.*“ (Kätleen)

ja teisena huvi vastassoo vastu ja romantiliste suhete tekkimine ja nende hoidmine: „*Aga kuidagi siis hakkas oluline vastassoo tähelepanu leida ja tahtsid tüdrukuga koos olla. Siis olime koos hoopis. Puudusime ühe ja teise ja mõlemad puudume..*“ (Martin)

Eraldi saab välja tuua ka sõprade ja **eakaaslaste negatiivse mõju**, mis jagunes eakaaslaste surve ja eakaaslastega keelatud asjade (alkohol, uimastid) proovimine:

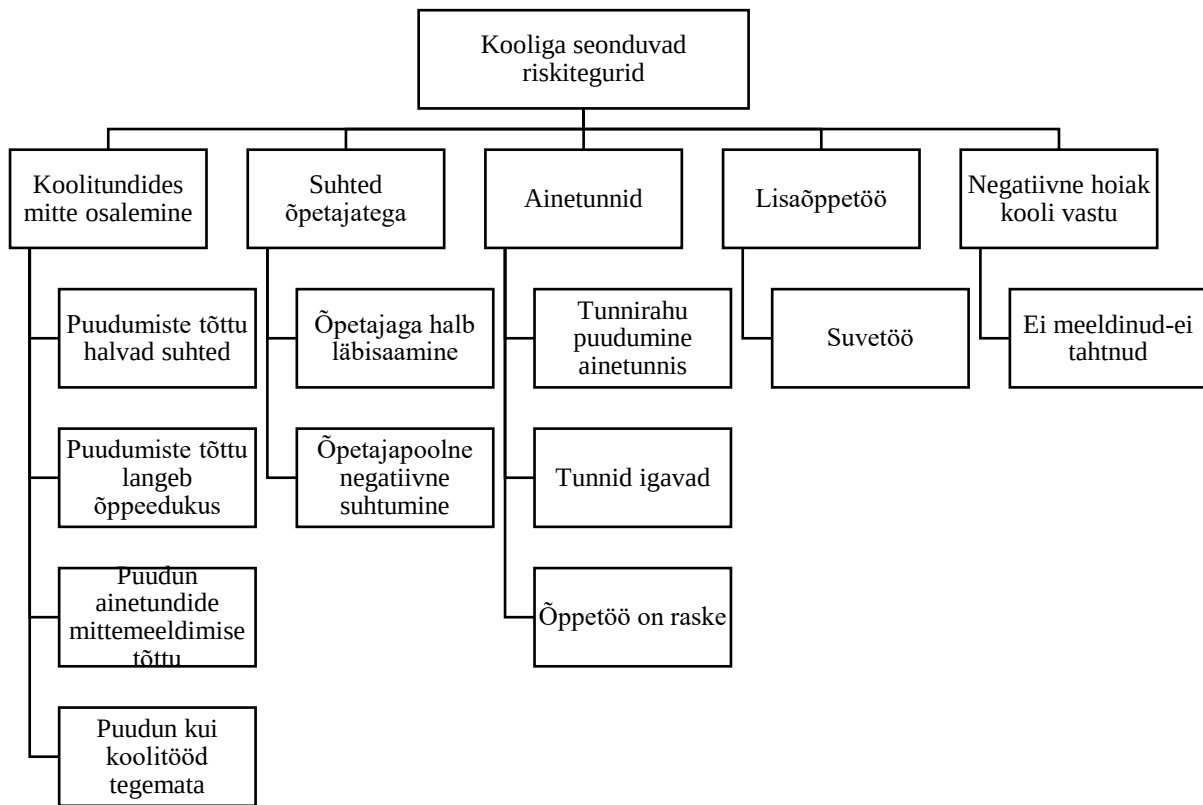
„*Esimesed alkoholi proovimised jne., et kui ikka sõbrad kutsuvad, siis lähed.*“ (Martin)

Eakaaslastega kambas koos tegemist ja sellest mitte keeldumist tõid välja mitmed intervjuueeritavad:

„*Aga ei taha olla see, kes ütleb, et ei ma ei tule. Ikka lähme ja teeme teistega midagi koos. See oli olulisem.*“ (Kätleen)

3.1.4. Kooliga seotud riskitegurid

Intervjuueeritavatelt küsiti, millised asjaolud seoses sõprade ja eakaaslastega on mõjutanud nende koolist puudumist ja puudulike hinnete saamist. Vastustest saadud pea- ja alakategooriate moodustamine on toodud välja joonisel 6.



Joonis 6. Neljanda uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jaotus.

Kooliga seonduvad riskitegurid jagunesid viie peakategooria vahel: koolitundides mitte osalemine, suhted õpetajatega, ainetunnid, negatiivsed tagajärjed, negatiivne hoiak kooli vastu. **Koolitundides mitte osalemine** jagunes omakorda nelja alakategooriasse: puudumiste tõttu halvenevad suhted, puudumiste tõttu langeb õppeedukus, puudumised ainetundide mittemeeldimise tõttu ja puudumised, kuna koolitööd on tegemata. Koolitundidest puudumist nägid olulise riskitegurina kõik intervjuueeritavad. Esimese alakategooria moodustasid puudumiste tõttu halvad suhted, kusjuures intervjuueeritavad kirjeldasid nii koduseid halbu suhteid kui ka koolis õpetajatega halbu suhteid, mistõttu sooviti veel vähem kooli tulla. „Puudumised on mõjutanud vanematega suhteid kõige rohkem.“ (Karmen). Teised oluliselt mõjutatud suhted, olid suhted õpetajaga. Intervjuu käigus kirjeldati mitu korda puudumisi seetõttu, et õpetajaga olid suhted halvad. „Selles suhtes, et nt kui mulle tundub, et kuidagi õpetaja vastab negatiivselt, siis ma ei lähe tundi, ei taha enda tuju rikkuda ja parem puududa.“ (Martin) Samas aga toodi ka välja, et nende suhted õpetajatega olid halvad seetõttu, et nad puudusid.

„Puudumiste pärast koolis on igasugu jamasid õpetajatega. Ja nii tuleb neid halbu hindeid ainult veel.“ (Robin) Teine alakategooria on puudumiste pärast langev õppeedukus.

„Põhjusteta puudumiste pärast on puudulikke hindeid palju.“ (Kadi)

Seda toodi intervjuude käigus palju välja, et puudumiste tõttu langeb õppeedukus. Uurimuses osalejad mõistsid, et puudumiste tõttu langev õppeedukus ja raskused jälle järjele saada seoses õppimisega, viivad tahte puudumise ning motivatsiooni languseni. *„Puudumiste pärast pean rohkem õppima kui tavaliselt. Siis on igas aines vaja konsultatsioonides käia, siis ma olen suvetööl niikuinii, võib-olla isegi klassi pean kordama, ma ei tea veel.“ (Karmen)*

Kolmas alakategooria oli puudumised ainetundide mittemeeldimise tõttu. Tundi ei tahetud minna kui ainetunni sisu ei meeldinud või tundus liiga keeruline.

„Kirjandus tuleb võibolla kaks. Üldse mitte ei meeldi lugemine ja puudun. Isegi matemaatika meeldib rohkem.“ (Nella)

Neljandana alakategooria moodustas puudumised seetõttu kui kodutööd on jäänud tegemata.

„Ma ei teagi.. mõnikord ei taha tundi minna kui asjad tegemata.“ (Kätleen)

Intervjueeritavad mõistsid, et puudumiste tõttu on raskem materjali omada, puudumistega kaasnevad tihti puudulikud hinded ja langeb õppeedukus.

Kooliga seonduvate riskitegurite all teine peakategooria on **halvad suhted õpetajatega**.

Eristus kaks alakategooriat: õpetajaga halb läbisaamine ja õpetajapoolne negatiivne suhtumine.

Kolmas peakategooria **ainetunnid**, mille all on kolm alakategooriat. Esimene alakategooria on tunnirahu puudumine klassis. Intervjueeritavad kirjeldasid riskitegurina lärmi ja tunnikorra puudumist, kuna see omakorda takistas õpetaja kuulamist ning tunni materjali mõistmist.

„Meil on liiga suur klass ja nii palju lärmi, nii on raske.“ (Kadi)

Teine alakategooria on tundide sisust lähtuv, kirjeldati riskiteguritena igavaid ning üksluiseid tunde:

„Ja mulle ei meeldi, et tunnid on igavad.“ (Karmen)

Kolmas alakategooria kui ainetund on õpilasele raske: *„Ta seletab nii raskelt ja kasvõi 10x ja ma ei saa ikka aru.“ (Liisa)*

Kooliga seonduvate riskitegurite all neljas peakategooria on **lisaõppetöö**. Õpilased kirjeldasid lisaõppetööd suvetööna kui riskitegurit, mis langetab nende motivatsiooni. Õpiedutuse korral mõisteti aga ka seda, et see on võimalus järje peale saada ja jätkata sügisel järgmises klassis.

„Ma loodan 8. klassi lõpetada küll, aga ma kindlasti jään suvetööle.“ (Liisa)

Viienda peakategooria moodustas **negatiivne hoiak kooli vastu**. Mõned uurimuses osalejad kirjeldasid, et kool neile lihtsalt ei meeldi, neil oli suva ja nad ei tahtnudki õppetöös osaleda.

„Ma ei tea, mulle ei meeldi see kool. Ja mulle ei meeldi, et tunnid on igavad.“ (Karmen)

3.2. Intervjueeritavate kirjeldused akadeemilise ebaedu ennetamise kohta

Viienda uurimisküsimuse tulemused seoses õpiedutute õpilaste kirjeldustega akadeemilise ebaedu ennetamise kohta jagunesid kuueks alakategooriaks. Uurimisküsimuse tulemused esitatakse lähtuvalt saadud peakategooriatest, kooliga seotud ennetamise võimaluste all tuuakse välja ka alakategooriate jaotused.

3.2.1. Õpilase endaga seotud ennetamise võimalused

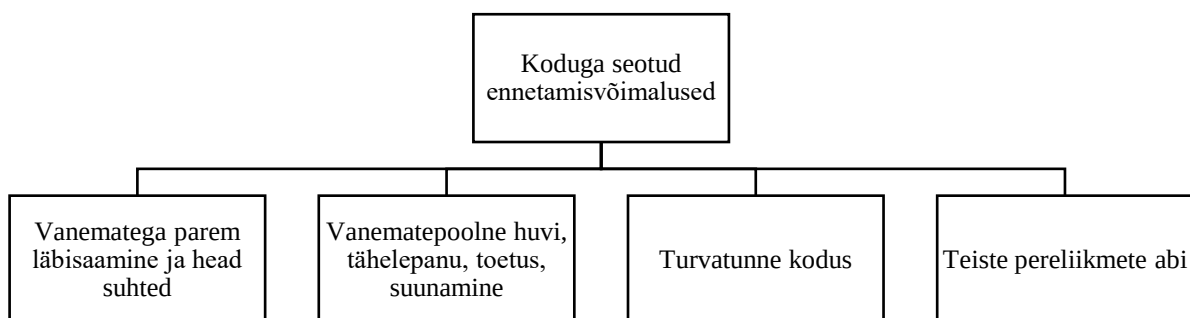
Intervjueeritavad tõid välja endaga seotud võimalusena riskikäitumise ennetamist. Kirjeldati põhiliselt kooli ajast alkoholi tarbimist koos sõpradega ja kehva peojärgset enesetunnet, mis langetas motivatsiooni, tekitas väsimust ja takistas ka kodus kooliasjadega tegelemist.

„Ma arvan, et esimesed lolluse proovimised oleks pidanud ära jätma ja ootama kauem ikkagi igasuguse alkoholiga.“ (Martin)

Intervjueeritavate kirjeldustest tuli välja, et riskikäitumise ennetamine oleks nende arvates olnud abiks akadeemilise edutuse ennetamisel.

3.2.2. Koduga seotud ennetamise võimalused

Intervjueeritavate kirjeldused jagunesid nelja alakategooria vahel. Pea- ja alakategooriad on välja toodud joonisel 7.



Joonis 7. Koduga seotud ennetamise võimalused

Intervjueeritavad pidasid oluliseks häid suhteid vanematega. Vanematega hea läbisaamine ja kodus head suhted olid kõikide uurimuses osalenud õpilaste kirjeldustel oluline ennetamaks

akadeemilist ebaedu. See oli oluline, et õpilastel oleks soov veeta aega kodus, mis annab võimaluse ka õigeaegselt teha kodutööd ja saada piisavalt puhkust.

„Vanematega parem läbisaamine aitab, mõni lapsevanem ilmselt väga hästi suunab ja aitab aga mõni ei oska, neil võiks keegi rohkem silma peal hoida.“ (Matis)

Koduga seotud õpiedutuse ennetamise võimaluste all teine alakategooria oli vanemate huvi tundmine ja tähelepanu oma laste vastu. Oluline on lapsi abistada, toetada ja suunata.

„Vanematega parem läbisaamine aitaks ja kui nad toetaksid mind.“ (Karmen)

„Ma arvan, et kodu saab rohkem toetada.“ (Lilli)

Intervjuude käigus kirjeldas üks õpilane, et ta ei olnud kodus kunagi tundnud kindlust ega turvatunnet. Kui ta elukoha vahetamise käigus jõudis sinna, kus temast hooliti ja kuulis julgustavaid sõnu, taastus usk endasse ja soov oma asjad korda saada.

„See oli nii soe ja turvaline tunne...“ (Liisa)

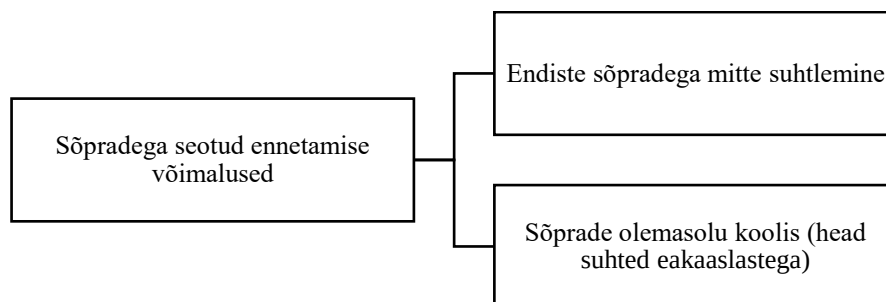
Neljas alakategooria koduga seotud akadeemilise ebaedu ennetamise võimalustega seoses oli teiste pereliikmete abi. Lisaks vanematele, hinnati ka teiste pereliikmete abi ja juhendamist, mis aitas õpiedule kaasa.

„Venna aitab vahepeal kooliasju teha. Näiteks inglise keelt.“ (Nella)

3.2.3. Sõpradega seotud ennetamise võimalused

Sõpradega seotud akadeemilise ebaedu ennetusvõimalused jagunesid kahe alakategooria alla.

Pea- ja alakategooriad on välja toodud joonisel 8.



Joonis 8. Sõpradega seotud ennetamise võimalused.

Esimene alakategooria moodustus koodidest, milles intervjuueeritavad kirjeldasid endiste sõpradega mitesuhtlemist kui õpiedutuse ennetamise võimalikku viisi. Teiste sõprade olemasolu pidasid oluliseks pooled uurimuses osalejad, koos sõpradega puuduti, et ühiselt aega veeta.

„Kindlasti teised sõbrad oleks aidanud, me ikkagi läksime alati sõpradega ära ja kui sõbrad poleks läinud, siis poleks ise ka läinud.“ (Arno)

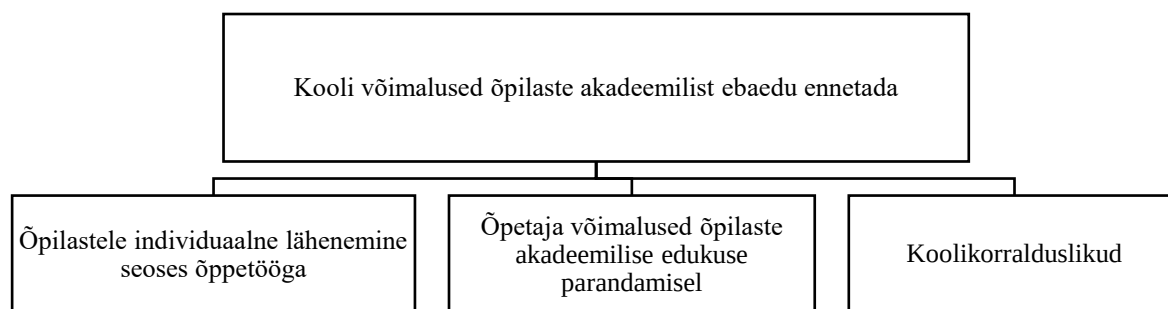
Need, kelle jaoks teised sõbrad ei oleks olnud oluline õpiedutuse ennetamisel, märkisid, et nad ei puudunud koos sõpradega.

„Sõpradeta oleksin veel rohkem kurb. Et ma olen palju endast eemale tõrjunud ja mul on sõpru vaja. Ma ei kujutaks ette elu nendeta, nendega on koolis hea! (Karmen)

Üks intervjuueeritav tõi välja, et kui tal oleks olnud koolis sõpru, oleks ta ilmselt suurema tõenäosusega tahtnud ka kooli minna. *„Sõprade olemasolu, kellega koolis oleks tahtnud suhelda siis oleks rohkem kooli tulnud.“ (Matis)*

3.2.4. Kooliga seotud ennetamise võimalused

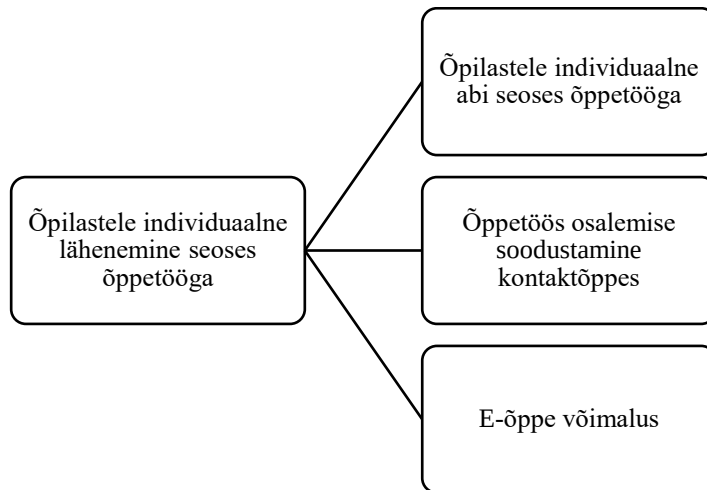
Intervjuueeritavate kirjeldused kooliga seotud akadeemilise ebaedu võimalustest jagunesid kolme peakategooriasse. Pea- ja alakategooriad on välja toodud joonisel 9.



Joonis 9. Kooli võimalused õpilaste akadeemilist ebaedu ennetada.

3.2.4.1. Alakategooria individuaalne lähenemine seoses õppetööga jaotus alateemade kaupa

Kõikide intervjuueeritavate jaoks oli oluline, et õpilastele lähenetaks **individuaalselt seoses õppetööga**. Alakategooria õpilastele individuaalne lähenemine seoses õppetööga jaotus on välja toodud joonisel 10.



Joonis 10. Alakategooria õpilastele individuaalne lähenemine õppetööga jaotus teemade kaupa.

Nende kirjeldustest tuli välja nii individuaalne abi seoses õppetööga, kui ka õppetöös osalemise soodustamine, mis oli oluline kõikide uurimuses osalevate õpilaste jaoks kui ka e-õppe võimalus, et juhul kui puudumisi ei saa teatud perioodi jooksul vältida, oleks paremini võimalus püsida õppetööga kursis ja mõista paremini materjali.

Individuaalse abina nägid intervjuueeritavad ka järelvastamistundides osalemist, millel oli oluline osa uuesti õppetööd järjele jõudmiseks.

„Järelvastamised küll kohustus aga need on mulle endale, sest ma ikkagi tahan kooli ära lõpetada.“ (Matis) Lisaks aga oluline õpetaja poolt õpilastele selle võimaluse tutvustamine, et õpetaja neid järelvastamises ootab. *„Aitab kui õpetaja räägiks õpilasega ja pakkuda abi.“ (Kätleen)*

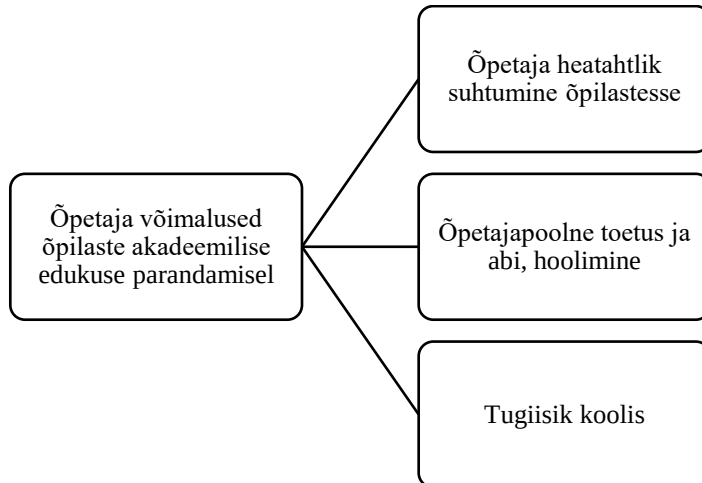
E-õppe võimalus ennetusmeetmena tõi vastandlikke arvamusi intervjuueeritavatelt. E-õppega kaasnevaid riske teadvustati ja mõisteti, et tahtejõud peab olema suur iseseisvalt kooliasjade sooritamiseks. Koolis viibides on tundi lihtsam jälgida ja saab küsida õpetajalt lisaküsimusi.

„Arvutis tehakse teisi asju, nt esitlused aga koolitund ja paber ja pliiats võiks ikka jääda.“ (Matis)

Toodi välja ka e-õppe positiivseid tunnuseid: puududes tervislikel põhjustel on e-õpe hea võimalus materjali omandamiseks ja mahajäämus võrreldes teistega väiksem.

3.2.4.1. Alakategooria õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel jaotus alateemade kaupa

Alakategooria õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel jaotus on välja toodud joonisel 11.



Joonis 11. Alakategooria õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel jaotus teemade kaupa.

Alakategooria jagunes teemade kaupa: õpetaja heatahtlik suhtumine õpilasse, õpetaja toetus ja tugiisik koolis. Kõik uurimuses osalejad leidsid, et väga oluline õpilaste akadeemilise ebaedu ja puudumiste ennetamisel on õpetaja heatahtlik suhtumine õpilasse. Esimese teemadegrupi moodustasid koodid, mis kirjeldasid head läbisaamist õpetajaga, sõbralikkust, mõistmist.

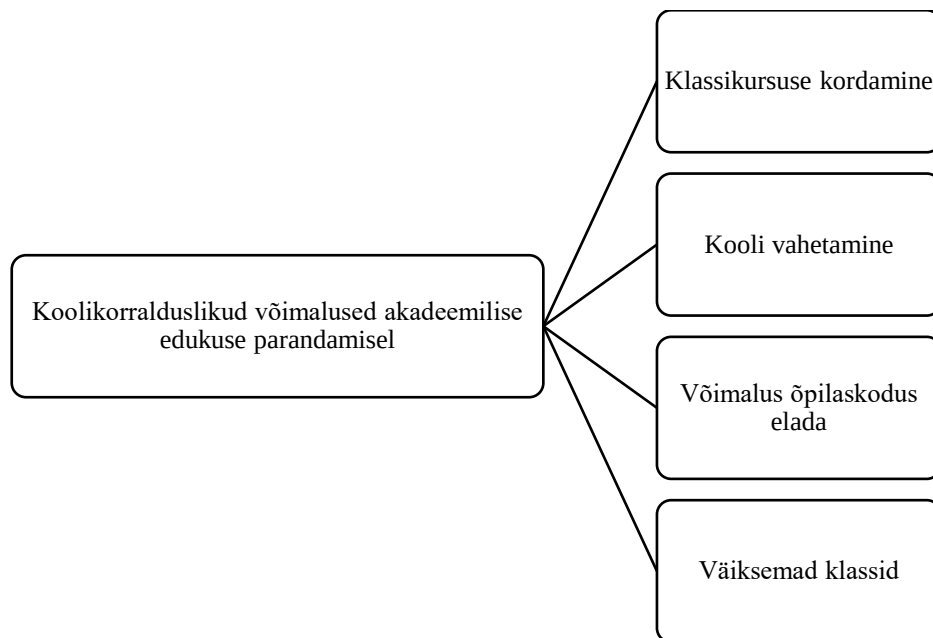
„Õpetajad võiksid olla mõistvamad.“ (Kätleen) Teise grupi moodustasid koodid, mis kirjeldasid õpilastesse hoolivat suhtumist, õpetajapoolse abi ja toetust. „Oleks abiks kui õpetajad oleks sõbralikumad ja näitaksid, et nad ka hoolivad.“ (Matis)

Intervjueeritavad tõid välja, et kui õpetajatega on hea läbisaamine, nad toetaksid ja pakuksid oma aines lisaabi, siis nad sooviksid osaleda õppetöös ja prooviksid hoida hinded korras.

Kolmas teemadegrupp oli **tugiisik koolis**. Uurimuses osalejad arvasid, et neile ei meeldiks tugiisik kui keegi, kes neid kontrollib. Kõik uurimuses osalejad aga tõid välja, et keegi koolis, kelle poole pöörduda ja kes neid ootab, on vajalik tugi. „Hea kui keegi on olemas aga samas, ma ei tahaks, et keegi mul koguaeg tunnis kõrval istub ja jälgib. Mulle meeldib sotsiaalpedagoogi abi ja tugi.“ (Liisa)

3.2.4.1. Alakategooria koolikorralduslikud võimalused akadeemilise edukuse parandamisel teemade kaupa

Alakategooria õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel jaotus on välja toodud joonisel 12.



Joonis 12. Alakategooria koolikorralduslikud võimalused akadeemilise edukuse parandamisel jaotus teemade kaupa.

Kolmanda alakategooria moodustasid koolikorralduslikud ennetusvõimalused. Koodidest moodustus neli teemade jaotust: klassikursuse kordamine, kooli vahetamine, võimalus kooli juures elada ja väiksemad klassid.

Üks uurimuses osaleja tõi välja, et klassikursuse kordamine aitas tal materjali uuesti omandada. „Klassikursuse kordamine aitas, et sai uuesti materjali korrata.“ (Lilli) ja teisel juhul toodi välja võimalus saada eemale eakaaslastest, kellega koos õpilane puudus. „Võibolla oleksid klassi korrates tulnud paremad hinded kui poleks olnud kedagi, kellega sealt klassist puududa.“ (Kätleen)

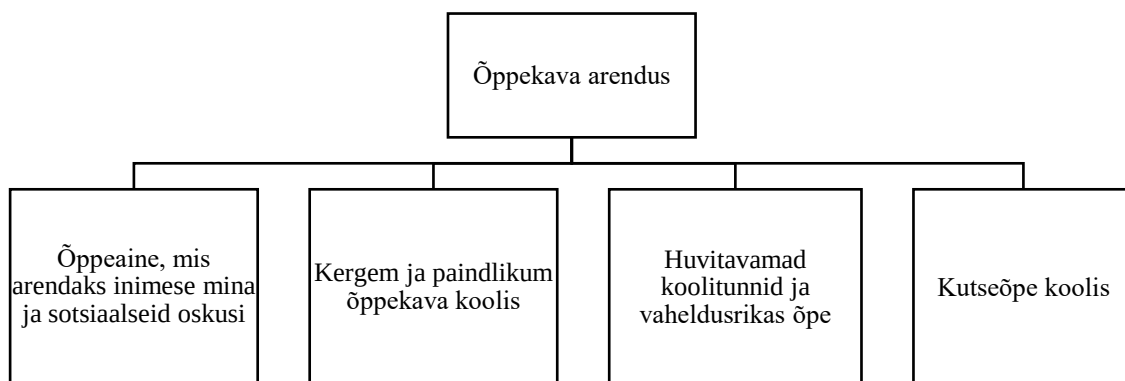
Positiivset mõju leiti ka kooli vahetuses, mis moodustas teise alakategooria. „Jaa, ma tean ühte väikest kooli, kuhu ma tahaks minna. Seal on väiksed klassid ja lihtsam ja sinna ma väga tahaks.“ (Liisa) Ka koolisisest arvasi, et väiksematel klassidel oleks hea mõju õpilastele, kes ei jõua suures klassi tempoga kaasas käia ja vajaks rahulikumat õppekeskkonda. „Väiksem klass aitaks, meil on liiga suur klass ja nii palju lärmi.“ (Kadi)

Neljanda alakategooria moodustas õpilaskodus elamine. Uurimuses osalejad jagunesid kaheks, need, kes arvasid, et pigem neid see ei aitaks ja siis nad ei osaleks õppetöös kui see jääb vaid nende vastutada ja teised, kes arvasid, et nende puhul oleks see väga vajalik võimalus. Seda hindasid tõhusaks võimaluseks õpiedutuse ennetamiseks just need intervjuueeritavad, kellel kodus ei olnud tingimusi koolitööde tegemiseks ja piisava puhkuse tagamiseks.

„Ma arvan, et kooli juures elamine mõjuks hästi, sest ma saaks eemale nendest, kes segavad ja häirivad mind ja minu õppimist. Kindlasti väga positiivselt aitaks kaasa siit eemale saada.“ (Martin)

3.2.5. Õppekava arendusega seotud võimalused akadeemilise ebaedu ennetamiseks

Intervjuueeritavate kirjeldused õppekava arendusega seotud ennetamise võimalustest jagunesid nelja alakategooriasse. Pea- ja alakategooriad on välja toodud joonisel 13.



Joonis 13. Õppekava arendusega seotud võimalused akadeemilise ebaedu ennetamiseks.

Õppekava arendus jagunes nelja alakategooria vahel: õppekavas ained, kus, arendatakse õpilase mina ja sotsiaalseid oskuseid, kergem ja paindlikum õppekava koolis, huvitavamad koolitunnid ja vaheldusrikas õpe ja kutseõpe koolis. Uurimuses osalejad tõid välja õpilase mina ja sotsiaalseid oskuseid arendavate ainete olulisuse. *„Võiks olla rohkem sotsiaalsete oskuste tunde ja suhtlemisoskus paraneb ja kõigiga läbisaamine parem.“ (Arno)*
„Oleks meeldinud rohkem sotsiaallaineid, võibolla karjääriõpetus vms ka!“ (Kätleen)
„Võiks olla küll rohkem sotsiaallaineid. Me õpime palju rohkem kui me teeme midagi, mis meile meeldib ja see arendab silmaringi. Me õpiksime niimoodi, et meil oleks huvitav.“ (Matis)

Kergem õppekava oli uurimuses osalejatele oluline. Välja toodi vähem koolitunde ja õppekava paindlikkus. „*Vähem tunde võiks olla, siis ma käiks nagu täiega kohal.*“ (Karmen)

Kolmanda alakategooria moodustasid koodid, milles kirjeldati huvitavamaid koolitunde ja vaheldusrikkamat õpet. „*Tunnid võiks olla huvitavamad, osad õpetajad teevad õuesõpet ja esitlusi ja saab kuulata neid. Igav on lihtsalt kuulata ja lugeda õpikut.*“ (Liisa)

Neljanda alakategooriana toodi välja karjääriõppe olulisus. Olulised märksõnad olid kutse valiku ja karjääriõppega vajalike teadmiste saamine. Kindlad eesmärgid ja oskused tõstavad motivatsiooni oma unistuse nimel tööd teha ja nende poole püüelda. „*Elukutse omandamise soov on vajalik, ma tahan õppida kokk või pagar-kondiiter. See tõstab motivatsiooni, et eesmärgid on.*“ (Martin)

3.2.6. Ümbruskonnaga seotud ennetamise võimalused

Uurimuses osalejad kirjeldasid ka keskkonna vahetusega seotud tegureid. Mõnel juhul toodi olulise ennetusmeetmena välja ka keskkonnavahetus. See annab võimaluse tegeleda kooliasjadega ning hoida fookuses õppeedukus ja koolitundides osalemine.

„*Mujal elamine aitaks. Kui ma vahepeal sõbranna juures või tädi juures elasin, siis ma olin palju rahulikum.*“ (Karmen)

4. Arutelu

4.1. Arutelu ja järeldused

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada õpiedutute õpilaste kirjeldused oma akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite ja võimalike ennetusmeetmete kohta.

Uurimistöös kirjeldasid õpiedutud õpilased oma akadeemilist ebaedu mõjutanud teguritena õpilase endaga seotud riskitegureid, kodu ja perega seotud riskitegureid, sõprade ja eakaaslastega seotud riskitegureid ja kooliga seotud riskitegureid. Ökoloogilise süsteemiteooria järgi (Bronfenbrenner, 1979) on tähtsaimad lapse ja teismelise arengule mõju avaldatavateks süsteemideks kodu, kooli ja eakaaslaste grupp. Selle uurimuse raames kirjeldasid akadeemilise ebaeduga õpilased enda akadeemilisele ebaeduga seotud kui ka kodu ja kooli ning eakaaslastega seotud riskitegureid. Projekt-uurimuse (2002) raportis toodi välja koolist väljalangevuse mõjutajatena sama riskitegurite jaotus. Ka Kraav (2005) kirjeldas õpiedutuse riskiteguritena sarnast jaotust, erinevusena, et sõpradega seotud riskitegurid olid koduga sama jaotuse all kui olulised lähisuhted noore elus.

Koolist väljalangevuse uurimustes jagunevad õpilaste koolist väljalangevuse riskitegurid nelja riskitegurite grupi alla, mis kattuvad siin uurimuses kirjeldatud õpilaste akadeemilist ebaedu mõjutanud riskiteguritega (Hammond et al. 2007; Leilop, 2013; Toming, 2011). Käesolevas uurimuses osalejad kirjeldasid riskitegureid, mis olid omavahel seotud ja kinnitavad süsteemiteoorias väljatoodud lähenemist, kus indiviid on mõjutatud keskkonnast, selle süsteemidest ja nende omavahelisest vastastikust mõjust (Bronfenbrenner, 1979). Varasemad uurimused õpiedutuse teemadel toovad välja, et lisaks erinevatele riskiteguritele, on oluline ka nende omavahelised seosed ja vastastikune mõju (Aru-Raidsalu, 2014; Hammond et al. 2007; Kraav, 2005). Projekt-uurimuse (2002) tulemustes tõid noored välja, et üksikute puudumiste varajasem märkamine lapsevanemate või õpetajate poolt oleks võinud olla akadeemilise ebaedu ennetamise võimalus. Terviseprobleemide tõttu puuduti ainetundidest ja tekkisid lüngad õppetöös. E-õpet toodi välja kui võimalust akadeemilist ebaedu ennetada tervise tõttu ainetundidest puududes. Kontaktõppe soodustamine ja võimalus õpetajalt abi ja lisaküsimusi küsida oli uurimuses osalejate jaoks rohkem akadeemilist edu soodustav kui e-õpe. E-õpet kirjeldati kui võimalust õppetööd rikastada ja esitlusi teha, kuid igapäevaselt oli olulisem õpetaja tugi. Ka varasemates uurimustes on toodud välja, et akadeemiselt edukatel õpilastel on õpetajatega läbisaamine parem kui akadeemiselt mitteedukatel (Aru-Raidsalu, 2014; Kõiv, 2018, Leilop, 2013). Antud uurimuses osalejad kirjeldasid endaga seotud riskitegurite koosmõju kooliga seotud riskiteguritele. Koolis saadud

negatiivsed hinded mõjutasid õpilase tuju negatiivselt. Aru-Raidsalu (2014) tõi oma uurimuses välja, et õpiedutud õpilased suhtuvad kooli negatiivsemalt ja kirjeldavad suhteid õpetajatega negatiivsemalt. Akadeemilised raskused soodustavad puudumist (Toming, 2011). Kõige rohkem kirjeldasid õpiedutud õpilased oma akadeemilist ebaedu mõjutanud teguritena kooliga seotud riskitegureid. Kõik uurimuses osalejad kirjeldasid puudumisi kui akadeemilist ebaedu mõjutanud riskitegurit. Puudumiste põhjuseid oli erinevaid. Puudumiste tõttu langes õppeedukus ja halvenesid suhted õpilasel nii koolis kui ka kodus. Leilop (2013) uurimustulemustes olid kõige enam mõjutanud koolist väljalangemist halvad hinded ja suhted õpetajaga. Akadeemilise ebaeduga õpilased hindasid oma tervist halvemaks kui akadeemiliselt edukad lapsed (Läänesaar, 2005). Käesolevas uurimuses osalejad kirjeldasid samuti tervist kui riskitegurit seoses koolist puudumise ja õppeedukuse langemisega. See kattub varasemate uurimustega, kus akadeemiliselt ebaedukad õpilased hindavad oma tervist halvemaks kui akadeemiliselt edukad (Kraav, 2005; Läänesaar, 2005). Kirjeldades akadeemilist ebaedu ennetavaid võimalusi, tõid õpilased kõige olulisemana välja kooliga seotud ennetamise võimalused: õpilastele individuaalne lähenemine seoses õppetööga, õpetaja võimalused õpilaste akadeemilise edukuse parandamisel ja koolikorralduslikud võimalused. Koolikorralduslikest ennetusmeetmetes peeti oluliseks väiksemaid klasse, mis annab võimaluse õppetöö osas saada rohkem õpetajalt individuaalset lähenemist. Ka varasemates uurimustes on toodud välja puudumiste ennetamine kui oluline akadeemilise ebaedu ennetamise võimalus (Kõiv, 2005; Kõiv 2018; Leilop, 2013; Margus, 2007). Endaga seotud võimalustena rõhutatakse riskikäitumise ennetamist, mis intervjuude kirjeldustes oli seotud koolist puudumisega. Toming (2011) toob välja akadeemilise edu kui ennetamise võimalusena, kuna akadeemilised raskused omakorda soodustavad puudumist. Uurimuses osalejad leidsid, et akadeemilise ebaedu ennetamisel on oluline osa sotsiaalseid oskuseid arendavatel ainetel, paindlikumal õppekaval. Cassen & Kingdon (2007) tõid välja õpilastele suurema individuaalse lähenemise ja keelelise arengule tähelepanu pööramise juba enne raskuste tekkimist, et akadeemilist ebaedu ennetada. Individuaalse lähenemise ja kutseõppe olulisus on välja tulnud ka teistes varasemates uurimustes (Kõiv, 2018; Projekt-uurimuse, 2002). Klassikursuse kordamist on varasemalt välja toodud kui koolist väljalangemise riskitegurit (Kõiv, 2007; Toming, 2011; Voltri & Abroi, 2005). Käesolevas uurimuses osalejatest üks tõi aga välja, et tema puhul aitas klassikursuse kordamine materjali korrata ning ta nägi selles enda jaoks uut võimalust. Kuigi õpilased toovad välja erinevaid riskitegureid ja erinevaid riskitegurite koosmõjusid, mis on viinud akadeemilise ebaeduni, saab eristada kooliga seotud riskitegureid ja ennetamise

võimalusi, mis on kõikide uurimuses osalejate jaoks olulised akadeemilise ebaedu ennetamisel. Olles teadlik piirkonna ja vastava kooli riskiteguritest väljalangevuse kohta, on võimalik töötada välja ennetamisstrateegiaid ja ennetada akadeemilist ebaedu (Nassar, 2002).

4.2. Töö väärtus ja piirangud

Töö praktiline väärtus seisneb akadeemilise ebaedu mõistmisel ja ennetamise võimaluste kirjeldustel. Kvalitatiivne lähenemine aitab näha akadeemilise ebaedu seoseid koolist väljalangemise riskiteguritega, tänu millele on võimalus neid ennetada ja toetada õpilasi akadeemilise edukuse parandamisel. Õpetaja ning tugispetsialistina saab arvesse võtta välja toodud tulemusi, et toetada õpilast ja aidata neil akadeemilist ebaedu ennetada.

Uurimistöö käigus saadud andmeid oli palju. Uuriija toob piiranguna välja, et magistrিতöö oma olemuselt seadis mahulised piirangud ja seetõttu kõiki saadud andmeid antud töös ei kajastata ja välja saab tuua vaid olulisema. Uuriija leiab, et õpetaja ja tugispetsialistidena, saame keskenduda põhiliselt õpilase enda ja kooliga seonduvatele riskiteguritele, mis oleks võimalus antud uurimuse läbiviimiseks kitsama fookusega. Käesoleva uurimistöö piiranguna ka valim, milleks olid ainult põhikooli õpilased. Uurimisprobleem esineb ka gümnaasiumiastmes, seega on edasised uuringud gümnaasiumiastmes vajalikud.

Tänu sõnad

Täna osalenud koole abi ja vastutulelikkuse eest ning uurimuses osalejaid aja ja panuse eest.
Täna oma juhendajat, Kristi Kõivu, toetuse, kannatlikkuse ja igakülgse abi eest.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

/allkirjastatud digitaalselt/

Kuupäev

Kasutatud kirjandus

- Aru-Raidsalu, A. (2015). *Õpiedutute ja akadeemiliselt edukate õpilaste hinnangud põhikoolist väljalangevuse riskiteguritele ühe maakonna näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Bronfenbrenner, U. (1979). Part One: An Ecological Orientation. *The Ecology of Human Development. Experiments by nature and design* (lk 3-42). London: Harvard University Press.
- Buckingham, J., Wheldall, K., & Beaman-Wheldall, R. (2013). Why poor children are more likely to become poor readers: The school years. *Australian Journal of Education*, 57(3), 190–213
- Cassen, R., & Kingdon, G. (2007). Tackling low educational achievement. *Joseph Rowntree Foundation*, London, UK.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Farruggia, S. P., Bullen, P., & Davidson, J. (2013). Important Nonparental Adults as an Academic Resource for Youth. *The Journal of Early Adolescence*, 33(4), 498–522.
- Hammond, C., Linton, D., Smink, J. & Drew, S. (2007). *D'Dropout risk factors and exemplary programs. A technical report*. National Prevention Center at Clemson University and Communities in Schools, Inc.
- Kadajas, H.-M. (2005). Õpiedutus ja koolist väljalangemine kui sotsiaalse tõrjutuse eeldus ja tagajärg. I. Kraav (Koost.), *Õpilane õppijana: tema edutuse mõningatest põhjustest*, (lk 39-47). Tartu: ÜPUI
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (Toim.). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kättesaadav: <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kraav, I. (2005). Õpiedutus ja koolist väljalangemine kui sotsiaalse tõrjutuse eeldus ja tagajärg. I. Kraav (Koost.), *Õpiedutuse tekkepõhjused põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate arvamuste põhjal* (lk 7-22). Tartu: ÜPUI
- Kraav, I., & Kõiv, K. (2001). Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis. Tartu: OÜ Vali Press.
- Kõiv, K. (2007). Koolist väljalangenute vaatenurk. *Haridus*, 11-12, 58-64.
- Kõiv, K. (2018). School dropouts' perceptions of dropout prevention tools. In: Karakatsani, D., Spinthourakis, J. A., & Zorbas, V. (Ed.). *Identity in times of crisis, globalization*

- and diversity: Practice and research trends* (lk 544–552). Corinth, GR, Patras GR, and Huddersfield, UK: University of the Peloponnese, University of Patras and CiCea.
- Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk.
- Leilop, L. (2013). *II ja III kooliastme õpilaste hinnangud koolist väljalangevuse riskifaktoritele ja ennetusmeetmetele ühe Tartu linna kooli näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Läänesaar, M. & Läänesaar, S.-L. (2005). Õpilase eluviisi ja tervise seos õppeedukusega põhikoolis. I. Kraav (Koost.), *Õpiedutuse tekkepõhjused põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate arvamuste põhjal* (lk 49-62). Tartu: ÜPUI.
- Margus, H. (2007). Koolist väljalangemine. Haridus, 1-2, 5-7.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution..* Klagenfurt
- Nassar, K. (2002). Väljalangevus põhihariduses Eestis ja teistes riikides. K. Nassar, E. Rebane, K. Küttis & M. Kitsing (Koost.), *Põhikoolist väljalangevus – kus me oleme täna ja mis saab homme?* (lk 4-10). Külastatud aadressil www.hm.ee/index.php?popup=download&id=5161
- Projekt-uurimuse „Tartu õppivaks linnaks kujunemise eeldused” lõppraport (2002). Tartu: AS Stilett
- Toming, H. (2011). *Koolist väljalangemine ja selle vältimise võimalused erikooli õpilaste hinnangul*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Vadi, V. (2015). *Põhikoolis õpingud katkestanud noormeeste hinnangud edasiõppimise võimalustele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Voltri, R. & Abroi, M. (2005). Klassikursuse kordamisest. I. Kraav (Koost.), *Õpiedutuse tekkepõhjused põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate arvamuste põhjal* (lk 63-72). Tartu: ÜPUI
- Õpingute katkestajad üldhariduses õppevormi ja klassi järgi*. (2018). Eesti Statistikaamet (s.a.). Külastatud aadressil: pub.stat.ee
- Õpingute katkestajad üldhariduses õppevormi ja klassi järgi*. (2019). Eesti Statistikaamet (s.a.). Külastatud aadressil: pub.stat.ee
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Intervjuu küsimused

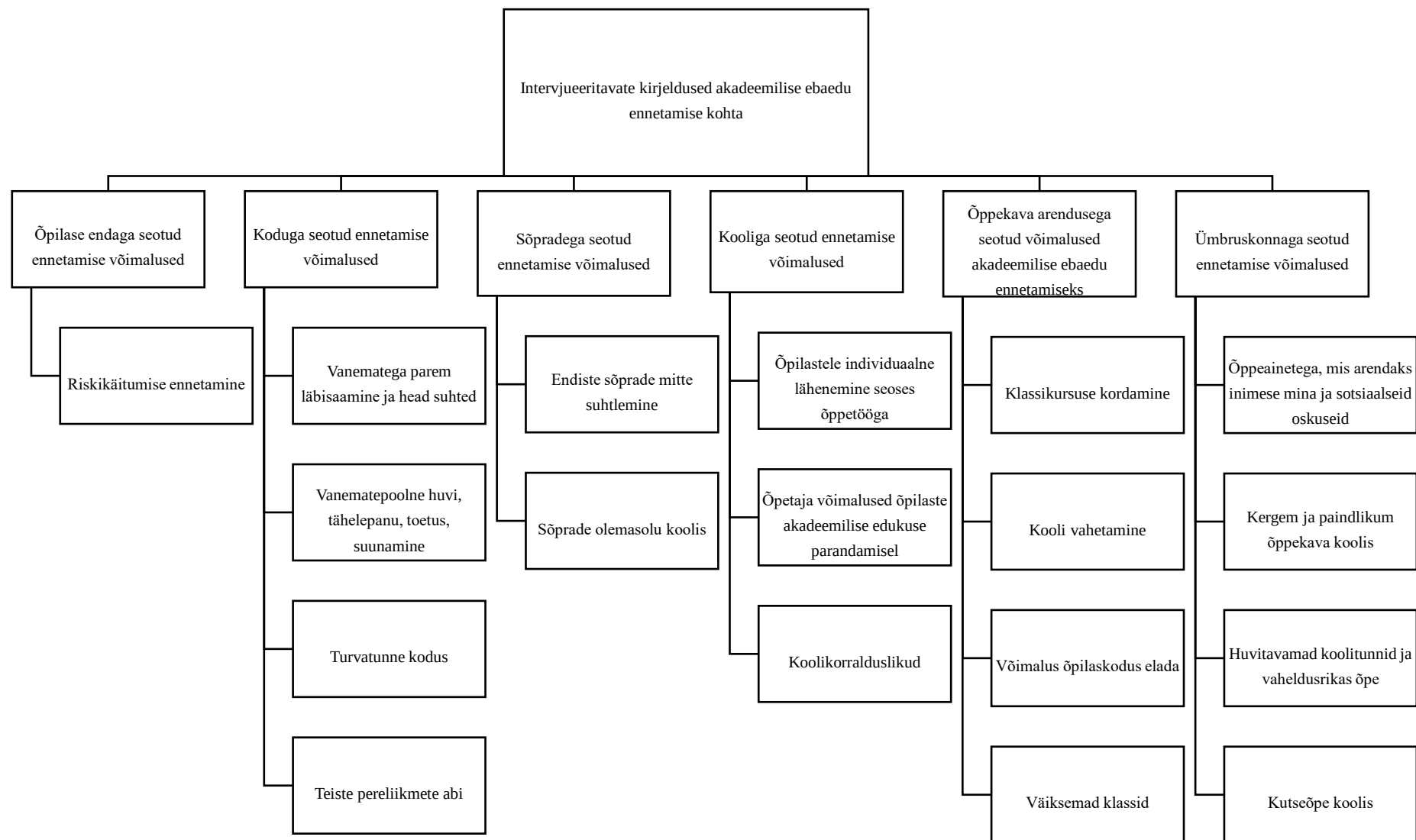
Sissejuhatav küsimus.

Kui Sul oleks vaja ennast kellelegi heast küljest iseloomustada, siis mida sa ütleksid – milline Sa oled?

1. Kas põhjusta puudumised koolist on mõjutanud Sinu elu? Kuidas?
2. Kas puudulikud hinded koolis on mõjutanud Sinu elu? Kuidas?
3. Millised asjaolud seoses kooliga on Sinu puhul mõjutanud seda, et Sa oled põhjuseta koolist puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?
4. Millised asjaolud seoses koduga on Sinu puhul mõjutanud seda, et Sa oled põhjuseta koolist puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?
5. Millised asjaolud seoses sõprade ja eakaaslastega on Sinu puhul mõjutanud seda, et Sa oled põhjuseta koolist puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?
6. Millised asjaolud seoses Sinu endaga on Sinu puhul mõjutanud seda, et Sa oled põhjuseta koolist puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?
7. Kuidas saaks Sinu arvates koolist väljalangemist ära hoida?
8. Mis Sa arvad, kuidas oleks Sinu puhul saanud ära hoida seda, et Sa ei oleks koolist põhjuseta puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?
9. Mis Sa arvad, kuidas oleks Sinu puhul saanud ära hoida seda, et Sa ei oleks koolist põhjuseta puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid seoses ...
elukutse omandamisega;
endiste sõpradega mitteläbikäimisega;
eriklasside moodustamisega klassikursuse kordajatele;
interneti teel õppimisega;
klassikursuse kordamisega;
järelaitamise rühmade moodustamisega ja järelaitamise tundidega koolis;
kergema õppekavaga koolis;
kodust ärakolimisega;
koduõppega;
kooli juures koolkodus elamise ja õppimisega;
kooli vahetusega;
kooli õppima tagasipöördumisega;
koolitundidest mitte puudumisega;
tugi-isikuga või õpetajaga koolis;
tööleminekuga;
vanematega parema läbisaamisega;
õhtukoolis või täiskasvanute gümnaasiumis õppimisega;
õpetajatega parem läbisaamisega;
õppekavaga, mis arendaks inimese mina ja sotsiaalseid oskusi ning oleks eluga seotud.
10. Miski muu, mis oleks Sinu puhul aidanud, et Sa ei oleks koolist põhjuseta puudunud ja saanud koolis puudulikke hindeid?

Lõpuküsimus. Millist nõu sa annaksid õpetajale, et toetada õpilasi, kellel esineb koolist põhjusta puudumisi ja kellel on koolis puudulikud hinded?

Lisa 2. Viienda uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jaotus



Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Virge Vadi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpiedutute õpilaste kirjeldused oma akadeemilist ebaedu mõjutanud tegurite ja võimalike ennetusmeetmete kohta“, mille juhendaja on Kristi Kõiv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Virge Vadi

05.01.2021